

Ehrnroothin mukaan usko ei edellytä uskontoa, jota kohtaan hän on kunnioittavan skeptinen. Niinpä hän arvelee paavinkin joskus epäilevän "hienostuneen dogmatiikkansa pitsikuvioita vain ihmismielen koruompeleiksi" (s. 20). Ehrnroothille usko ei kuitenkaan ole panteistista tai a-teistista. Uskon kohteena on Herra, joka on ihmisen ymmärrykselle tavoittamaton ja käsittämätön, mutta samalla läsnä oleva ja persoonallinen. Tästä perusasetelmasta koko dogmatiikka näyttäytyy turhan aikaisena. Ehrnrooth ei kuitenkaan kiistä klassisia dogmeja, vaikkakin katsoo, että esimerkiksi pelastuksen pukeminen sanoiksi johtaa vain "jumalattomaan vääntöön siitä, kuka, miksi ja miten voisi olla armoon osallinen" (s. 22). Uskonnot redusoiivat hänen mukaansa ajan ja ihmisen ulottumattomissa olevan Jumalan muutoksen maailmaan sekoittamalla muuttumattoman uskon ja "Herran" kulttuurisesti määrittäytyneisiin uskonnon muotoihin kuten uskomuksiin ja oppilauseelmiin tai kiistoihin pyhien tekstien tulkinnasta. Uskontojen ongelmana on se, että ne alkavat palvoa omia luomuksiaan ja unohtavat, "että on Herra".

Ehrnroothin usko on vastakohta tomistiselle ajatukselle järjen täydentymisestä armon valolla. Vaikka uskon lähtökohtana on luonnollinen Jumalan tuntemus, Ehrnrooth on kaukana myös valistuksen uskontokäsityksestä. Hän ottaa etäisyyttä myös ihmisen uskon psykologiaan ja "eheytymiseen". Ehrnrooth opettaa, ettei ihminen voi olla muuta kuin "säröillä ratkaisemattomien ristiriitojensa alaisena, virheitään kaatuen ja haavoistaan vuotaen". "Syntisen säröistä" kuitenkin paistaa valoa. "Rakkaudessa särkynyt" kumartaa "Herraa". Näissä kahdessa lauseessa kiteytyy Ehrnroothin uskon ydin.

Ehrnroothin maailmankuvassa ruumiillisuudella on suuri merkitys. Juoksu tai seksuaalisuus eivät siksi vie häntä uskon ulkopuolelle vaan Herra kohdataan niiden välityksellä tai niissä. "Herra on läs-

nä jokaisessa kosketuksessa ja liikkeessä ja me yhdymme rakkauden valoon", hän julistaa. Sakramenteilla ei tästä syystä ole erityistä merkitystä hänelle. Ruumiillisuutta koskevissa pohdintoissaan Ehrnrooth on jyrkimmin ristiriidassa Augustinuksen kanssa, jonka käsityksiin hän tekee selvän pesäeron pyrkien kuitenkin ymmärtämään ja jopa sympatisoimaan tämän uskontunnon erityislaatuisuutta.

Ehrnroothin kirja muistuttaa tyylillisesti kirkkoisien tekstejä. Kontulan tavoin hän on erinomainen kirjoittaja ja sen lisäksi aito believer, jonka itseilmaisua leimaa kauneus ja eettinen vakuuttavuus. Ehrnroothin teologian varaan voisi myös konstruoida maailmankansalaisuuden etiikan.

Voi kuitenkin kysyä, kadottaivatko Kontula ja Ehrnrooth jotain olennaista kristinuskon olemuksesta. Ehrnroothin kirjan äärellä herää myös kysymys, mikä lopulta erottaa buberilaisittain tulkittuun juutalaisuuden kristinuskosta. Ehrnroothin näkökulmasta eron tekeminen lienee itsessään turhaa.

Molemmista teoksista on helppo osoittaa kohtia, joissa ne poikkeavat klassisesta kristinuskosta tai joissa niiden näkemys on niin avara, että voi kysyä, onko enää kysymys kristinuskosta. Dogmaattinen lukutapa ei kuitenkaan ole erityisen hedelmällinen. Kirkkohistoriallisesta näkökulmasta katsottuna kirjat avaavat kiinnostavia ajatuksia siitä, millaista voisi olla jälkikristillinen individualistinen kristinuskokäytäntö sekulaarissa ja globaalissa maailmassa. Kummasakin tapauksessa usko näyttäytyy ihmiskasvoisena. Lisäksi ne siirtävät keskustelun kristinuskosta raikkaasti uudelle vuosituhannele 1800-luvulla syntyneistä kiistoista ja kirkollista keskustelua piinaavasta omahyväisestä jankuttamisesta, vastakainasettelusta, tunkkaisuudesta ja virkamiesmäisyydestä.

ESKO M. LAINE

MARTA TRZEBIATOWSKA & STEVE BRUCE

Why Are Women More Religious than Men?
Oxford: Oxford University Press 2012. 205 s.

Erilaiset tilastot osoittavat naisten olevan miehiä uskonnollisempia: he ovat miehiä useammin uskonnollisen yhteisön jäseniä, eroavat yhteisöstään harvemmin, harjoittavat uskonnollisia rituaaleja useammin ja uskovat useammin Jumalaan. Mistä tämä naisten miehiä suurempi uskonnollisuus johtuu, on kysymys, jota viime vuosina on usein pohdittu. Viimeisin ja ehkä perusteellisin tarkastelu löytyy Aberdeenin yliopiston sosiologian lehtori Marta Trzebiatowskan sekä professori Steve Brucen teoksesta. Aivan lopullista vastausta teoksesta ei löydy, mutta kiinnostavina ratkaisuehdotuksina kirjoittajat tarjoavat yhtäältä sekularisaatiota sekä toisaalta pienten eroavaisuuksien kumulatiivista vaikutusta.

Kirjoittajat pyrkivät tarjoamaan tilastotietoja laajemman kuvan uskonnollisuuden sukupuolittuneisuudesta. He nostavat esiin joukon naisia, joilla on ollut merkittävä rooli joidenkin uskonnollisten liikkeiden perustamisessa tai kehittämisessä: Ann Lee, Elspeth Buchan, Joanna Southcott, Ellen White, Mary Baker Eddy, Helena Blavatsky ja Annie Besant.

On tärkeää, että teoksessa esitellään näitä merkittäviä naispuolisia uskonnollisia johtajia ja uudistajia, useinhan uskontojen naiset jäävät nimettömiksi ja ilman ääntä. Teoksessa ei perustella, miksi juuri nämä naiset on nostettu esiin, mutta heidän avullaan kirjoittajat esittävät, että naisten perustamisessa uskonnollisissa liikkeissä terveys, ruumiinpuhauksen vaaliminen sekä seksuaalikielteisyydet ovat keskeisiä. Esitellyistä naisista ja liikkeistä olisi voinut kertoa myös toisenlaisen tarinan.

Trzebiatowska ja Bruce esittävät spiritualismin esimerkkinä nais-

ten suosimasta uskonnollisesta liik- keestä. Se syntyi 1800-luvun puo- livälissä ja oli erityisen suosittu Yh- dysvalloissa sisällissodan ja Britanni- assa ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Meediat olivat usein naisia ja tilaisuuksia kansoittivat surevat äidit, vaimot ja sisaret, jotka etsivät lohdutusta ja yhteyttä sodissa me- nehtyneisiin läheisiinsä. Kirjoittajat liittyvät liikkeen suosion myös mui- hin erityisesti naisia koskettaneisiin ongelmiin: ehkäisyn ja tehokkaan terveydenhuollon puuttuessa lap- sikuolleisuus oli suurta. Lisäksi nai- silla oli vähän mahdollisuuksia kou- luttautua ja saada vaikutusmahdol- lisuuksia yhteiskunnan julkisella alu- eella. Spirituaalistiset istunnot tarjo- sivat paitsi lohtua ja terapiaa myös huvitusta sekä kotien yksityisissä et- tä julkisissa meedionäytöksissä.

Toinen uskonnollisuuden muo- to, jota teoksessa laajasti tarkastel- laan, on new age eli vaihtoehtoi- nen henkisyys. Tästä kentästä jäte- tään käsittelemättä erityisesti mie- hiä kiinnostavat teemat, kuten alke- mia ja magia, ufot ja parapsykologia. Selityksenä on se, että ne ovat haas- teita tai laajennuksia tieteele, eivät niinkään uskonnolle. Mutta kun et- sitään syitä naisten suuremmalle us- konnollisuudelle, olisi myös miele- kästä pohtia, miksi tietyt uskonnol- lisuuden suuntauksat tai teemat houkuttavat miehiä. Länsimainen esoteria on juuri tällainen ilmiö, jota teoksessa ei edes mainita.

Monien esimerkkien avulla kir- joittajat perustelevat sen, että nais- ten perustamissa ja naisenemmis- töisissä liikkeissä kiinnitetään huo- miota ruumiiseen, terveyteen, pa- rantamisen eri muotoihin, ruokava- lioon sekä erilaisiin itseterapioihin ja -hoitoihin. Keskeistä niissä on puh- tauden idea. Tälle selitysmallille an- netaan paljon tilaa ja se onkin teok- sen mielenkiintoisimpia osioita. Eh- kä ristiriitaisesti kirjoittajat pyrki- vät samanaikaisesti vähättelemään vaihtoehtoisen henkisyyden läsnä- oloa ja vaikutusvaltaa länsimaisissa yhteiskunnissa. Teoksessa painote-

taan useaan otteeseen, että vakava- henkinen spirituaalisuus on erittäin marginaalinen ilmiö.

Tässä tullaankin uskonnon mää- rittelyn ongelman äärelle; teoksen tapa lähestyä uskonnon käsitettä on melko kapea, eivätkä postsekulaarit, tilastojen tavoittamattomat uskon- nollisuuden ja henkisyyden muodot asetu siihen helposti. Tarkat ja raja- tut kyselytutkimusten tulokset eivät anna koko kuvaa siitä, miten suosit- tuja erilaiset joogan, meditaation tai mindfulnessin muodot, vaihtoehtoi- set hoidot ja terapiat sekä uus- henkinen kirjallisuus ovat. Teoksen mukaan vain 1–2 % briteistä on si- joitettavissa new age -henkisyyden sateenvarjon alle. Mutta Kirkon tut- kimuskeskuksen *Haastettu kirkko* -ra- portin mukaan esimerkiksi noin 14 % suomalaisista kertoo joogaavan- sa, meditoivansa tai harjoittavansa muita henkisen kasvun menetelmiä. Uutta henkisyyttä edustavien väittä- mien kanssa taas vähintään samaa mieltä on noin 32–52 % suomalai- sista. Siksi Trzebiatowskan ja Brucen väite tuntuu tarkoituksellisen alimi- toitetulta. Lisäksi he esittävät, että new age on muoti-ilmiö, jota har- rastavat käytännössä vain hippiai- koina parasta nuoruuttaan eläneet.

Monissa tutkimuksissa naisten suurempaa uskonnollisuutta on seli- tetty naisen biologisella erityisyydel- lä lasten synnyttäjänä sekä sitä seu- raavaa ensisijaisuutta pienten las- ten hoivaajina ja kasvattajina. Tästä biologisesta erityisyydestä on seu- rauksena tietynlainen sosialisaatio ja työnjako, jolloin naiset miehiä use- ammin toimivat paitsi kodeissaan myös työelämässä kasvattajina, hoi- tajina ja hoivaajina. Tässä teoksessa selitetään vahvemman uskonnolli- suuden syntyvän siitä, että synny- tykseen, lapsen elämän alkuun ja kehitykseen liittyy monenlaisia ri- tuaaleja, jolloin naiset luontevasti ovat yhteyksissä uskonnolliseen instituutioon miehiä enemmän. Muissa tutkimuksissa on tätä teosta vahvemmin korostettu sitä, että kos- ka lastenhoitajat, opettajat, sairaan-

hoitajat, kätilöt ja saattohoitajat ovat useimmiten naisia, he työssään (ja yksityiselämässään synnyttäjinä, las- tensa hoitajina sekä perheen sairai- ta ja vanhenevista vanhemmistaan huolehtivina) joutuvat miehiä use- ammin elämän ja kuoleman suurten kysymysten äärelle, pohtimaan juuri niitä kysymyksiä, joihin uskontope- rinteet tarjoavat vastauksia.

Vaikka rooleja ja asenteita käsit- televän luvun luulisi olevan sosio- logian ytimessä pohtiessaan yhteis- kuntien sukupuolijärjestyksiä ja niis- tä nousevia sukupuolirooleja, jää se kuitenkin rakenteeltaan ja sano- maltaan epämääräiseksi. Paljon tilaa käytetään erilaisten selitysmallien kumoamiselle pikemmin kuin uusien ja toimivampien selitysmallien etsimiselle. Olisiko tunteiden sosio- logiasta tai feministisen tutkimuk- sen sukupuolijärjestyksen käsittees- tä ollut apua? Esimerkiksi sosiologi Grace Davie on kirjoittanut teemas- ta paljon napakammin ja vakuutta- vemmin.

Kirjoittajat hylkäävät naisten us- konnollisuutta selittävät biologiset selitysmallit. Viime vuosikymmene- nä riskinottoa ja -välttämistä on tar- kasteltu nimenomaan uskonnolli- suuden kannalta: riskejä ottavat ovat harvemmin ja riskejä välttelevät taas useammin uskonnollisia. Kirjoittajat näkevät näidenkin seurausten kum- puavan sosialisaatiosta, ei biologi- asta – poikia rohkaistaan riskinot- toon, tyttöjä taas turvallisuushakui- sempaan elämään. Riskitutkimuksis- sa huomion kohteena on pikemmin miesten uskonnottomuus kuin nais- ten uskonnollisuus, ja niissä masku- liinisuuden nähdään vaikuttavan us- konnollisuuteen negatiivisesti.

Tosin kun lukee uusateistien ku- vauksia fundamentalistimiesten us- konnollisuuden motivoimasta väki- valtaisuudesta, riskitutkimusten tu- lokset asettuvat päällelleen. Ja toi- saalta, uskonnottomuus riskinotto- na ja sosiaalisena riskinä on voinut olla toimiva selitysmalli keskiajan Euroopassa tai islamilaisessa valtios- sa, mutta tämän päivän Euroopassa

se ei oikein toimi. Siksi Trzebiatowska ja Bruce perustellusti hylkäävät riskihypoteesin uskonnon sukupuolittuneisuuden selitysmallina.

Käsillä olevan teoksen pääteesi on se, että sekularisaatio on vaikuttanut ensin julkiseen elämään ja siksi myös miehiin ennen ja enemmän kuin naisiin. Siksi miehet luopuivat uskonnollisuudesta naisia ennen. Teos ennustaa naisten uskonnollisuuden vähenevän samaa tahtia miesten uskonnollisuuden kanssa, kunnes ne kohtaavat nollapisteessä. Miesten ja naisten väliset erot uskonnollisuudessa johtuvat siis kirjoittajien mielestä siitä eritahtisuudesta, jolla eri sukupuolet ovat kohdanneet sekularisaation vaikutuksen. Tämä vastaus ei aivan tyydytä, sillä myös maallistuneissa, sekulaareissa yhteiskunnissa sukupuolten välinen ero on toistaiseksi säilynyt.

Teoksessa myös esitellään yksityiskohtaisesti sekularisaatioteorioiden selitysmallia, jotka koskevat siis lähinnä modernia Eurooppaa ja kristinuskoa, eivätkä siis vastaa teoksen varsinaiseen kysymykseen globaalilla tasolla. Kirjoittajat tuovat esiin feministisen kritiikin sekularisaatioteorioita kohtaan: niistä puuttuu sukupuolinäkökulma, ne on kirjoitettu miesnäkökulmasta ja niistä puuttuu erilaisten marginaaliasemien huomioiminen. Kirjoittajat vastaavat kritiikkiin kuvailemalla sitä, miten keskeiset teoreetikot ovat itsekin tavalla tai toisella olleet marginaalisia, yhteiskunnan Toisia, kuten esimerkiksi juutalaistaustainen Durkheim.

Tässä lukija olisi pikemmin toivonut, että kirjoittajat olisivat pohdineet, miten sekularisaatioteorioita voisi parhaiten kehittää niin, että ne ottaisivat huomioon myös sukupuolinäkökulman. Olisin myös toivonut teoksessa huomioitun vallan käsitteen. Esimerkiksi Foucaultin valta-analyysi olisi voinut tarjota monisyisemmän ja yksityiskohtaisemman kuvan teemasta. Valta on kuitenkin läsnä miltei kaikissa teoksen käsittelemissä selitysmallissa.

Edellä sanotusta kriittistä huolimatta teoksessa on huomattavia ansioita. Se on helppolukuinen ja selkeä. Se tuo esiin keskeiset uskonnon sukupuolittuneisuutta tulkitsevat selitysmallit ja tarkastelee niitä kriittisesti. Teoksessa myös reflektoidaan ansiokkaasti tutkimuksen metodologisia lähtökohtia ja niiden vahvuuksia ja heikkouksia. Yhtä vastusta teoksessa ei tarjota, vaan pyritään osoittamaan, että erot uskonnollisuudessa johtuvat eri konteksteissa eri syistä ja että kyse on pienten erojen kumulatiivisesta vaikutuksesta.

TIINA MAHLAMÄKI
DOS., RAISIO

ANTTI NYLÉN Tunnustuskirja. Helsinki: Kirjapaja 2013. 242 s.

Antti Nylén (s. 1973) on 1800-luvun ranskalaiseen kirjallisuuteen erikoistunut suomentaja ja palkittu esseisti. Häneltä on aiemmin julkaistu teokset *Vihan ja katkeruuden essee* (2007) sekä *Halun ja epäluulon essee* (2010). Hänen esseekokoelmansa ovat proosaa, mutta nyt käsillä olevan teoksen lajityyppi on tarkempi. *Tunnustuskirja* on "asiaproosaa". Nylénin oman määritelmän mukaan se tarkoittaa, että hän yrittää olla valehtelematta.

Nylén on vegaani, katolilainen ja feministi. Hän pitää itseään tavanomaisena, teologisesti oppimattomana mutta pohdiskelevana ja kirjoittavana uskovana. Näistä lähtökohdista hän tarjoaa *Tunnustuskirjaa* puheenvuoroksi suomalaisen uskontokeskusteluun.

Vaikka *Tunnustuskirja* ei ole hartauskirja, romaani eikä teologinen tutkimus, siinä on kaikkia näitä elementtejä. Nylén kuljettaa lukijaa elämäntarinansa kautta pohdiskelemaan erilaisia yhteiskunnallisia, teologisia ja hengellisiä kysymyk-

siä. *Tunnustuskirja* alkaa lapsuuden kotiseutujen Mikkolasta, vie lukioaikojen Torkkelinmäelle Helsinkiin, ja lapsen syntymän kautta viimein katoliseen kirkkoon ja messuun, jossa hänet liitetään kirkon jäseneksi. Nylén käyttää kertomusta taitavasti, ja kerronta strukturoi kirjan rakennetta ja teemoja mieleenpainuvasti.

Tunnustuskirja ottaa kantaa suurimpaan osaan 2010-luvun Suomen uskontokeskustelun teemoista. Nylén kertoo kantansa kunnioittettavan avoimesti muun muassa abortti-, tasa-arvo- ja sukupuolikiusymyksiin ja perustelee ne. *Tunnustuskirja* onkin nimensä mukaisesti juuri (uskon)tunnustuskirja. Vaikka nimellä on ehkä haettu yhteyttä myös Augustinuksen *Tunnustuksia*-teokseen, tavalliselle nykyihmiselle yhteys tuskin aukeaa.

Teologisiin teemoihin Nylénillä on oivaltavia tulokulmia. Esimerkiksi ateismi on hänelle vain heroiseen yksinäisyyteen houkutteleva kiusaus. Konservatiivit ja liberaalit Nylén niputtaa samaan joukkoon keskenään, sillä molempiin ryhmiin kuuluvat ihmiset syyllistyvät samaan harhaan: he suhtautuvat kristinuskoon jotenkin. Kristinuskoon ei tule suhtautua, siinä tulee olla. Kristinuskon on Nylénille kansalaisaktivismia, ulospäin suuntautumista, vastuunkantamista, rakastamista. Yleisen Jumalan kaipuun Nylén pukee provokatiiviseen muotoon "kaikki uskovat Jumalaan". Se olisikin ollut sopivampi nimi kirjalle nykyisen sijaan.

Tunnustuskirja sisältää paljon Nylénille ominaista taitavaa ja älykästä sanankäyttöä. Kirja on kokonaisuudessaan tuore avaus suomalaisen uskontokeskusteluun. Nylén pukee ajatuksensa sanoiksi lukemattomia kertoja osuvalla tavalla, esimerkiksi "Valtionseksuaalisuus pitäisi purkaa, ilman siirtymäaikoja, tunnustuksellinen seksinopetus kouluissa pitäisi lopettaa välittömästi, sillä seksuaalisuuden tunnustaminen ei ole mahdollista ilman normatiivisia käsityksiä, kahlitsevaa oppia" (s. 142).